JULI VALLMITJANA

La gitana verge

QUADRO DE COSTUMS GITANES

A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER D'EN BALMES, NÚM. 54; BARCELONA

LA GITANA VERGE

JULI VALLMITJANA

LA GITANA VERGE

QUADRO DE COSTUMS GITANES

BARCELONA
A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER D'EN BALMES, 54
1912

REPARTIMENT

Flores	Bollu
Soledad	Bufa
Mitja-pela	Buturutus
Mussola	Mec
Garça	Murillo
La Jaia	Sargantana
Esperança	Punteret
Gitana vella	Veïns i veïnes

Epoca actual

Dreta i esquerra, les de l'actor

ESCENA

L'acció de l'obra's desenrotlla en un pati que be podría esser d'Hostafrancs. Al mitg hi ha un pou; uns montants de ferro sostenen la corriola.

L'escenari queda clos per les barraques que formen el pati. A primer terme dos opulents plàtanes, un a cada costat d'escenari, unint-se els ramatges.

Es al matí.

ACTE UNIC

A casa la Flores es la primera porta a l'esquerra. A dintre se sent cantar, acompanyat de guitarres.

ESCENA PRIMERA

CANT DE DINS

La xiví més barbi
es la que camelo jo.
Si son bato no me la dona
me moriré de tristô.
Té'l caminar tant airós
que tot ho remou;
n'es moreneta
de petonejar-la el sol.

ESCENA II

BUTURUTUS i MURILLO

(*que han entrat dirigint-se a câ la Flores, i, al sentir cantar, s'han aturat per escoltar*)

BUTURUTUS

Sents, Murillo? Si n'està, d'enverinat, aquest xavó!

MURILLO

No l'hauría cregut mai tant carrincló. Acosta-t i junela si hi ha el Bollu.

(*Cumpleix.*)

BUTURUTUS

No hi ha de serhi? Que no veus que allí ont hi ha cant hi ha beguda?

MURILLO

Ai! Que es el caló més curdeles de tots!

BUTURUTUS

I de mal mam; que quan li puja al garó fa cada valentía que tot tremola.

MURILLO

Això li ha salvat la vida una pila de vegades, perquè, per la salut de la meva pobre mareta, lo que ha fet el Sargantana amb la nostra noia no n'hi havía més que pera fer una desgracia. Perquè... veus lo que fa ara per la Flores? Doncs ho feia per la de casa mil vegades més, i cada vegada que venía se n'anava amb les butxaques plenes de puntes de les que recullíen els meus gatcins, i jo'n guardava pera'ls dies de festa. I ara, té: ja 'l veus com canta per camelar a la moçota rebregada per tots els gitanos romandinats i fins per busnós.

BUTURUTUS

Ai! què'm dius, Murillo! Si arriba a les orelles del Bollu!

MURILLO

T'ho juro pels teus mulés i pels meus.

BUTURUTUS

Ai! no'm toquis els meus, que, morts i tot, són gent de pau.

ESCENA III

DITS, MEC i la MUSSOLA

MURILLO (*enfadat*)

El que ha de procurar es que jo no li arribi a la cara, que de vint lleguas lluny tothom me coneix pel mateix. Una vegada vareig fer rendir a un poble, perquè el xicot del baratder venía a la tenda.

MUSSOLA

Què tens, morenet? Què garibeles?

BUTURUTUS

Té tota la raó i parla be.

MUSSOLA

Es a dir que tant mateix el Sargantana es ro-

mandina amb la Flores? Ai! Això es una vergonya pels de casa teva!

MEC

Calla, Mussola, calla, que a tu no t'hi demanen.

MURILLO

No'n pot ser d'altra, si són allí que canten. (*A casa la Flores.*) I pots pensar que estan pillant de valent.

MEC

Ai! la mala gentota, que quan hi ha mam no m'avisen mai... Potser sí que tens raó.

MUSSOLA

No n'ha de tenir, no n'ha de tenir!...

BUTURUTUS

Potser no's farà.

MURILLO

I està clar que no's farà; no pas si li han d'escarbar el dicló. Que no sé jo qui es ella? I aquesta també ho sab. (*A la Mussola.*)

MUSSOLA

Jo no sé res, però tot lo que'm diguis ho crec com a cert. Són gent que lo mateix fan cara a un caló que a un busnó.

BUTURUTUS

Això sí que es veritat.

MURILLO

Veus? Si tothom ho sab.

MEC

Sí que són mala gentota! Pots pensar com deuen pillar ara!

ESCENA IV

DITS, la GARÇA i la MITJA-PELA

MURILLO

Això ha d'acabar amb una desgracia.

GARÇA

Què hi ha?

MITJA-PELA

Què passa? Au, digueu!

MUSSOLA

Coses grans, vet-aquí.

GARÇA

Ah, sí?

MURILLO

Si tothom diu lo mateix; es la riota de tots els

busnós; això es lo que'm sab més greu. Encara entre nosaltres sab greu, però no fa pena.

BUTURUTUS

No es culpa d'ella; es del puró del seu batu.

GARÇA

Be: de qui parleu?

MUSSOLA

De la Flores, la mestressa del pati, que sapiguent que'l Sargantana camelava a la meva filla li ha pispat.

MITJA-PELA

La Flores?

MUSSOLA

Sí, la mateixa; dígue-li si's pot casar.

MURILLO

Si nosaltres no ho privem, està clar.

MUSSOLA

Sentiu? Ara canten; es veu que hi ha molta juerga.

GARÇA

Ah, sí? I no us han dit res? Mira, mira! No, si jo no l'he vista mai una gitana de bona llei. Van massa a la seva; encara no l'habillen, muts als nagabats.

MURILLO

Calleu, que 'ls sentirem.

(*Se sent de dintre cantar amb guitarres.*)

Sí n'hi ha de flors hermoses,
però cap se't pot comparar;
si elles tenen flaires oloroses,
tu, en canvi, sabs de cantar.

MUSSOLA

Bien!

BUTURUTUS

Olé! el caló més barbaló!

GARÇA

Com canta el remaleit!

MURILLO

Ah, sí? Doncs que escolti aquesta: [1]

Canta, canta, xavó,
que la xiví,
mala llumí,
té sang de busnó.

GARÇA

Ai, mareta! si us han sentit, n'hi ha per haver-hi desgracies.

1) No es precís cantar cap cançó determinada; la que hi ha aquí es solament per indicar el cant, que ha de tenir tonada andalusa.

MUSSOLA

Atxalem-se'n, que aquestos homes són massa blancs.

BUTURUTUS

Això de mala llumí es una mica massa. Les paraules s'han de pesar.

MURILLO

Encara n'hi ha poc, si mireu lo que es ella.

ESCENA V

DITS i SARGANTANA, BUFA, LA JAIA, SOLEDAD
VEINS i VEÏNES

(*A l'interior se senten fortes raons, que van creixent, creixent, fins que tot d'una surt el Sargantana. Els parents se remouen, dubtant si fugir o quedar-se.*)

SARGANTANA

Qui es aquest crestets? Que mala fi fassi ell i tots els seus, i que una pul ofegui els seus morts. Que si amb aquesta ferramenta no li tallo la seva atxip, em torni sec i em vingui el mal de rabia.

BUFA

Deixa'ls; no't perdis, Sargantana.

BUTURUTUS

Amaga la ferramenta i escolta els homes de seny... Tu, Bufa: endreça-li l'eina!

SARGANTANA

No escolto a ningú més que a l'entravessat que ha gosat a cantar.

BOLLU

Si jo he conegut la veu. Ha estat aquest curdeles del Mec.

MEC

Mireu be lo que dieu, sentiu, Bollu? Que si no que'm fa respecte la blancô de les vostres patilles us ratllava la cara amb un tancar i obrir d'ulls.

BUTURUTUS

No peseu gens les paraules.

JAIA

Deixa-ls, Bollu, deixa-ls, que tu tens massa gènit.

SARGANTANA

Doncs que respongui aquest fill de mala llumí.

SOLEDAD (*des de sa casa*)

Altra vegada baralles. (*A la Jaia.*) Au, tu, endressa aquests homes. Sembla mentida!

BUTURUTUS

Vos, valdría més que en lloc de ficâ-us-e ont

no us demanen, anessiu a portar algún calé al vostre rom, que's mor de fam a l'estaribé.

SOLEDAD

Calla, tinyós de mena.

BUTURUTUS

I vos, menja-pujumà?

GARÇA

Mireu el cap de xubais!

JAIA

Guindi mala-sort!

MURILLO

De mal-parlats n'han sigut més que ningú.

BUFA

I tu, menja-fems!

MEC

Au, aneu, borratxos!

SARGANTANA

El mala-sort voldría trobar, que mai més diría un mot.

SOLEDAD (*cridant sola*)

Bandarres, deshonrades, entravessades.

GARÇA

Ves, ves a empaitar busnós.

MITJA-PELA

Mala llumí.

BUTURUTUS

Blancs, covards, borratxos de mal vi.

MEC

Parents de l'orror.

MURILLO

Així us pugui veure penjar i jo estirâ-us-e pels peus.

FLORES (*des del llindar*)

Crida, crida, que vindrà la justicia. Jaia, tireu-li un grapat de pebre als ulls.

JAIA

Aquesta nit els hi regaré la porta amb oli, perquè el seu home tingui una mala pena i no surti mai més de l'estaribé.

(*Es tanta la confusió que ningú s'entén.*)

ESCENA VI

DITS i PUNTERET i la VELLA

PUNTERET (*fent-se pas enmitg de la gent*)

Què es això? Què passa? Què són aquests crits?

MURILLO

Ai, fillet meu! que'l teu pare s'ha vist maltractat per aquesta gentota del Bollu!

PUNTERET

Què dieu, ara?

(*Uns i altres de la multitut criden.*)

BUFA (*al Sargantana*)

Entrem a dintre, que això s'embolica.

SARGANTANA

Qui? Jo? Mai! Avui serà un dia senyalat!

VELLA (*confidencialment*)

No, xavó, no; escolta la purona, que de dònes joves ningú se'n pot fiar amb certesa. Què sabs tu, si tenen raó?

SARGANTANA

Vos dieu això, mala vellota! Atxaleu-se'n, que feu mala alenada.

VELLA

Ai, xavó! escolta-m:

MURILLO

Sí, fill meu: hi ha d'haver-hi una venjança!

MUSSOLA

Aneu-se'n, dònes, que'ls homes s'han tornat blancs.

BUFA

Ai! per l'ànima dels vostres morts, que pagareu aquest enrenou de males paraules!

BUTURUTUS

Calla, calla, tu, que si 't sento una paraula més...

PUNTERET

Això es cosa meva. (*Al Sargantana.*) Escolta, tu:

VELLA (*confidencialment*)

No hi ha cap moçota que valgui la sang d'un home; no diguis res que no n'estiguis ben segur. Escorre-t i vina a casa, que ho consultarem...

PUNTERET

No 't distreguis amb la Purona i mira de casa als homes. (*Expectació.*)

SARGANTANA

No crec que s'hagi parit qui'm tinga de fer por, tant de la gent de color com de busnós; amb això, garibela.

PUNTERET

Prou i clar. (*Escup.*) Que tu timis i camelis a la Flores, a mi... (*Escup.*) Però que xivatis per les barriades certes coses que taquen (parlant amb perdó) l'honradesa de les persones honrades, ni a tu, ni a tota la teva faramalla els ho consento.

UNS

No! no!

ALTRES

Sí, ara!

SARGANTANA

Mutxel! I tu, aquí, mut; molt d'aquí (*Signa la boca.*), però al terreno, que es allí ont t'escoltaré.

VELLA

No, que sa mare va maleir els teus; no, que't matarà.

SARGANTANA

Deixeu-me!

BUTURUTUS

Sí, talla-li l'atxip an aquesta xivata. Lo mateix que deia de ta germana, també ho dirà de la Flores.

ESCENA VII

DITS i la FLORES

FLORES (*entra corrent al mitg*)

Què hi ha de mí, aquí soc, perquè si hi ha gitano o gitana que'm tingui que dir alguna cosa, m'hò digui cara a cara. Què hi busques tu aquí? (*Al Punteret.*) Ves, ves a vigilar ta germana, deixa-m estar a mi.

PUNTERET

Ai, la moça.
(*La gitana vella, que haurà fugit, entra cridant.*)

VELLA

Fugiu, calós; atxaleu-se'n tots, que ve l'esveri!

BOLLU

Que va de bo, la dòna?

VELLA

No fa gaire que ja havíen preguntat per aquí per uns gitanos que havíen fet una corriola.

BOLLU

Mira que aquestos van per nosaltres, Bufa. Xalem! (*Uns i altres se'n van.*)

ESCENA VIII

FLORES i SARGANTANA

FLORES

Ves-te'n!

SARGANTANA

Qui, jo? No hi ha ningú capaç de treure-m del pati; però a tu haig de dir-te que ets una gitana de mala llei.

FLORES

Qui, jo?

SARGANTANA

Sí, tu.

FLORES

Ai, mareta! a tu t'ha tocat una mala persona.

SARGANTANA

A mi m'ha ferit la gelosía; que si fos cert...

FLORES

No hi ha res més cert que lo que jo t'estimo.

SARGANTANA

Sí, gitana meva?

FLORES

Per l'animeta dels meus morts, que jo no puc estimar-te més!

SARGANTANA

Té! (*Li fa un bes.*) Què hermosa ets! Sí, molt hermosa! Quan te veig així, riallera, me fas pensar en la cançó andalusa que canta la primavera.

FLORES

Què vols dir?

SARGANTANA

Lo que les paraules no poden dir-ho, perquè es el cor qui parla, i el seu llenguatge sols l'entenen els enamorats com tu.

FLORES

Com jo?... Digue-m forces vegades que m'estimes; no't cansis de dir-m'ho, mirant-me amb aquest mirar.

SARGANTANA

I els teus ulls com parlen, què dic jo, canten; cada mirada teva es una cançó d'aquelles que fan somniar.

ESCENA IX

DITS i la VELLA

VELLA

I després diras que no es cert, i després voldríes que homes de bona sang se malmetessin per tu.

FLORES

Què es aixó, la Purona?

VELLA

Vella com soc veig totes les coses, i allí ont no puc arribar jo, tinc el saber de molts anys, tinc aont consultar. Ves-te'n, tu, moçota, ves-te'n a la teva barraca, que no es a la llum del sol aont s'ha de besar l'home que s'estima; aixís es com corre la teva honradesa en boca de la gent. I tu, vespa que vas de flor en flor, que'n reculliras poca de mel!

SARGANTANA

Què dieu, vellota plena de mal? No ploris, Flores.

VELLA

Molt més ne tindras tu. Esperat!...

(*D'una manera menaçadora, fa mutis.*)

FLORES

Ai Deu meu, quin sofriment! Aquesta dòna ens farà alguna maldat. Pare, pare...

SARGANTANA

No ploris, amor meu, no ploris, que jo no temo res, que si la vella sab tots els enganys del benc, jo sé qui sabrà desfer-los. Jura-m, per la fe dels teus morts, que ets ben honrada; jura-m'ho, Flores, que abans de fer la festa del nostre casament, fugiríem, perquè lo passat quedés ben enrera.

FLORES

Ja pot venir la gitana de més saber a provar si soc o no verge, que'l mocador podrà voleiar ben enlaire i ell cantarà davant de tothom la veritat, que per la meva mareta i tots els meus morts (així no'm deixin en repòs) et juro i rejuro.

SARGANTANA

Ara, no temo res.

ESCENA X

MURILLO, PUNTERET i BUTURUTUS
SARGANTANA i FLORES

MURILLO (*als seus*)

Sí, que hi es.

PUNTERET

Amb ella.

BUTURUTUS

I després diran...

FLORES

Què voleu?

SARGANTANA

Deixa-ls, ves-te'n a casa teva.

FLORES

Vols dir?

SARGANTANA

Ves-te'n.

MURILLO

Per tu veníem.

SARGANTANA

Doncs aquí'm teniu. (*Posa mà a la faixa.*)

PUNTERET

No cal que marquis, que venim a les bones.

BUTURUTUS

I d'altra manera si també fos precís.
(*La noia, que havia fet mutis, des de sa casa vigila, i l'actitut que veu als presents fa que se'n vagi a avisar el seu pare, sense que'ls altres se'n adonin.*)

MURILLO

Digues de bé a bé, si es veritat que't cases amb la filla del Bollu.

SARGANTANA

Es veritat; i què?

MURILLO

Doncs, si es veritat, per què havíes dat paraula a la de casa?

SARGANTANA

Jo?

PUNTERET

Sí, tu, i encara't diré més: que tu has anat dient a tots els gitanos, que si tu deixaves a ma germana, que no's podría casar a no ser que fos fugitiva.

SARGANTANA

Això es mentida!

PUNTERET

Es veritat.

BUTURUTUS

I tant com ho es.

MURILLO

No sé què'm deté, com veiente al meu davant...

BUTURUTUS

Murillo, seny i serenitat.

ESCENA XI

DITS, BOLLU, BUFA i FLORES

BOLLU

Però es que podríem saber si's podrà acabar d'una vegada, amb tantes ganes d'anar de cara a la justicia?

MURILLO

Això no. Nosaltres venim en to de pau, i pesant les paraules els homes s'entenen.

(*Bollu fa un gest d'assentiment al Bufa.*)

BOLLU

No vull res més.

MURILLO

Doncs, escolta. Tu tens una filla, no es això?

BOLLU

Sí.

MURILLO

Tu te l'estimaras com el pare que se l'estimi més.

BOLLU

No hi ha dubte.

MURILLO

Doncs si un xavó, després de camelai-la i atontir-la amb paraules, la despreciés sens motiu, i encara més, anés d'aquí i d'allà xivatant que ja no's podría casar perquè no li trobaríen el dicló, què li faríes?

BOLLU

Se pot saber a què ve aquest cuento?

BUTURUTUS

Bollu, escolta els homes honrats. Escolta-ls, que ja sabs tu que a honradesa als del Murillo no hi ha en tot el pla, i potser en moltes llegües lluny, ningú que'ls pugui sobrepujar d'un pèl.

SARGANTANA

Es que si això va per mi, es com voler pollins d'una mula.

BOLLU

Tu, mut, que'ls homes parlen.

MURILLO

I sí que va per tu, mal-castat.

SARGANTANA

I vosaltres, per què dieu que la Flores quedarà malament, eh?

MURILLO

Això no es cert.

BUTURUTUS

Aquest xavó ens vol perdre...

PUNTERET

Si habilla l'atxip més gindó...

SARGANTANA

Es la vri, i ho puc jurar, que tant es cert que no he dit res com es cert que vosaltres vareu cremar cabells pera fer sufrir a la moceta que jo més estimo.

BUTURUTUS

Això es mentida! Que ho juri!

PUNTERET

Feu-li fer jurament.

MURILLO

No hi ha més remei que fer-li fer jurament. Aviseu la gent.
(*Punteret va per fer mutis.*)

FLORES

Aont vas tu?

PUNTERET

A buscar la gent que té de jurar. No t'hi casaras, no.

BOLLU

Si no jures, no't casaras amb ma filla.

SARGANTANA

Sents, el teu pare?

FLORES

Tu diras.

SARGANTANA

Jo puc jurar.

ESCENA XII

DITS i la GARÇA, MITJA-PELA, SOLEDAD

GARÇA

Es veritat que hi ha un jurament?

BUTURUTUS

Ja ho crec, i ara mateix.

GARÇA

A qui heu avisat?

BUTURUTUS

Ara se n'ha anat el Punteret.

BOLLU

Jo me'n vaig a buscar la nostra creu, que té molt poder.

JAIA

Tant mateix te fan jurar.

SARGANTANA

Deu meu, com sufreixo!

MITJA-PELA

Ai, quins neguits passem. La justicia perseguint els homes, i encara aquests disgustos.

VEÏNS I VEÏNAS

El faran aquí?

SOLEDAD (*amb dues acompanyantes*)

Ai, mareta, que si el pobre xavó s'espanta, potser farà mal jurament!

BOLLU

Aquí hi ha la creu, i escolteu tots. (*Gran quietut.*) Si el noi jura i resulta ignocent, avui mateix se casarà amb la noia.

MEC

Ja veurem si's podrà casar.

BOLLU

Qui es que gosa a dubtar de la meva filla? (*Aquesta's retira plorant. Unes veïnes l'acompanyen.*)

MEC

Jo no dic res; es per lo que he sentit a dir.

BOLLU

Que emmudeixin les males llengües.

ESCENA XIII

DITS i ESPERANÇA
amb dues dònes que l'acompanyen

VEÏNS

Ja es aquí l'Esperança. Ja es aquí la dòna que sab més de totes les gitanes.

ESPERANÇA

Quietut, gent.

MURILLO

Benvinguda, bona dòna, que vos ens aclarireu totes les atribulacions que'ns fan viure sense sossego.

BUTURUTUS

Ara se sabrà la veritat.

ESPERANÇA

Qui es que ha de fer el jurament?
(*Uns gitanos acompanyen el noi fins enfront de la gitana.*)

ESPERANÇA

Ets tu? Ben jove comences a jurar... Digue-m si es voluntat teva o es per imposició dels demés?

SARGANTANA

Tant per una cosa com per l'altra, que jo vull anar amb el front ben alt per tot arreu ont hi hagi gent de la nostra.

ESPERANÇA

Ja sabs que encara hi ets a temps, que més te val tornar-te'n enrera que empassar-te el jurament. (*La multitut, silenciosa, observa i escolta amb emoció.*) De què l'acuseu..., gent?

BOLLU

Per ma part, de res. Es únicament pel dir que m'han dit que deia de ma filla.

MURILLO

Per ma part, perquè s'aclareixi, davant de tots, que entre ell i la noia mai hi ha hagut res que pugui ser-li obstacle que un gitano de més bona llei que aquest s'hi pugui romandinar.
(*La multitut remoreja.*)

ESPERANÇA

Apropa-t a mi...; segueix-me.
(*Tothom se remou. El Bollu sosté'l Crist amb el braç alt. Tothom la volta. Dues dònes te-*

nen dos ciris encesos, l'un verd, l'altre vermell, posats cap per vall. El Sargantana s'agenolla davant del Crist amb els braços en creu. Tothom resa, murmurant, oracions.)

ESPERANÇA

En nom de Deu; en nom dels pelegrins fugitius d'Egipte. Per l'ànima dels nostres antepassats que foren cremats i ventades les seves cendres, que nit i dia, sempre i sempre més maleiran la mala casta dels busnós, amos de mala justicia..., jura que ni de la filla del Murillo ni de la del Bollu tens res a la teva conciencia que pugui ser contra la seva honradesa.

SARGANTANA

Juro.

ESPERANÇA

Torna a jurar per tres vegades.

(*La Vella ronda per entre la gent com l'esperit de la maldat; enraona amb uns i altres, quals demostracions descriuen que predisposa contra el que jura.*)

SARGANTANA

Juro i juro.

UNES VEUS

Prou, tingueu compassió d'un gitano ignocent; be prou que's veu.

UNA DÒNA

Cada llàgrima descobreix la veritat.

ESPERANÇA (*indignada per l'irreverencia*)

Qui gosa a parlar. El que digui un sol mot rebrà la meva maledicció. (*Tornant al noi, a qui un gitano va tirant-li sal al cap.*) Jura per tots els sofriments que ets ignocent. (*Als presents.*) Voleu que dongui alguna paraula?

BOLLU

Jo. (*Expectació.*)

ESPERANÇA

Digueu.

BOLLU

Jo, en aquest acte, declaro que en acabant el jurament se casarà amb la noia. Que ell declari lo mateix.

MURILLO

Això no pot ser.

BUTURUTUS

De cap manera.

MEC

No sé per què.

BUFA

Sí que pot ser. Perquè aixís com l'Esperança fa jurar al noi, ella serà la que's cuidarà del casa-

ment. Si la Flores es verge, se casaran. Aquesta es la única cosa que hi faltava a dir. Què dieu, gent?

MOLTS

Sí, sí, sí.

ESPERANÇA (*al noi*)

I tu?

SARGANTANA

I jo també.

LA MULTITUT

Ja ha jurat, ja n'hi ha prou, que se li assecarà el cor de tant plorar.

VELLA (*cridant fort*)

No, gent atontida, no. Mireu-li els ulls, ells descobreixen que jura malament. No hi cregueu en les seves llàgrimes, que no són de sal. I vos, Esperança de mal nom, quin dret teniu, què sabeu, pera fer jurar? Quins secrets sabeu? Res, mentida. Jo sí que sé els verdaders signes, tant del cel com de la terra; vos no sabeu res, mala dòna, que cap untura vostra ni cap oració ha pogut curar del més petit mal a ningú.

ESPERANÇA

Què garibela aquest esperit renegat i maleit de tots els morts? Què vols? Els teus drets els vares perdre ja fa temps per un castic de part del benc. Ella va tirar la maledicció, la última que podía

tirar, al pobre Jaio, que, com tots sabeu, va morir del mal donat, de rabia. Avieu-la. (*Expectació.*)

VELLA

Què descobreixes, tu, bruixa blanca, què descobreixes? Moriras cremada.

(*Tothom se remolina.*)

ESPERANÇA

Au! que no veieu que fins el cel s'ennuvola? Au, ves a dormir a les parets del cementiri: que hi siguis ben aprop de la terra que't rosegarà les entranyes.

(*La Vella fuig atontida.*)

MOLTS

Fuig, mal esperit.

(*El noi ja s'ha aixecat estona ha; es a dir, tant bon punt ha vingut l'altra gitana.*)

BOLLU

Què dieu?

ESPERANÇA

Que regni la més gran germanor!

LA MULTITUT

El casament! El casament!

BOLLU

Aneu a buscar les gitanes, aviseu a tothom.

MUSSOLA

Ai! Jo me'n vaig a arreglar-me.

BOLLU

I tu, Soledad, ves a preparar la noia.

SOLEDAD

Ai, sí, que ja li tenía la roba preparada.
(*Uns i altres se retiren pera preparar-se pel casament; sols queden la Jaia, la Garça, el Sargantana i el Buturutus.*)

ESCENA XIV

LA JAIA, GARÇA, SARGANTANA i BUTURUTUS

BUTURUTUS (*al Sargantana*)

Que't creus que't podras casar?

SARGANTANA

Per què m'ho dieu això?

BUTURUTUS

Perquè si la Flores no resulta una gitana castiça, que no voleï el mocador vermell, això acabarà amb un joc de ganivetades, que ja veuras. Amb això, xavó, jo ja't previnc.

JAIA

No pots pensar el cor com me bat. Quina afronta passaríem!

SARGANTANA

Jo fugiría corrents, que no'm veuríen mai més.

GARÇA

Tu faríes be, perquè fora una mofa i una vergonya que ningú la podría resistir.

JAIA

Noi, i l'Esperança, tant que sab! Aneu a arreglar-vos.

GARÇA

Sí, ja entro.

BUTURUTUS (*al Sargantana*)

I tu, què fas? et quedes?

SARGANTANA

Tinc tant neguit, que no sé què fer, i la voldría veure abans no m'amaguin.

BUTURUTUS

Pots pensar, tant punt la gent serà aquí, que desseguida vindran. Adeu.

(*Tots han fet mutis i queda el Sargantana.*)

ESCENA XV

SARGANTANA i FLORES

(*Sargantana resta sol. La Jaia, des de dintre d'una de les barraques, que es aont ha fet mutis, perquè es a sa casa, crida:*)

JAIA

Que vens a arreglar-te?

SARGANTANA

Sí, ja vinc...
(*Va amunt i avall, tot cavilós, fins que enfront a càsa la Flores fa un xiulet. Ella no respon; ell hi torna, i s'obre la finestra.*)

FLORES

No podía sortir; ja t'he sentit la primera vegada.

SARGANTANA

Amor meu, quin neguit tinc, quina pena més fonda!

FLORES

Ah, sí? Que no te'n fas content de casar-te? D'aquí a poca estona jo seré teva, ja s'hauran acabat totes les qüestions, ja podrem anar allí aont vulguis, perquè no desitjo més que fugir.

SARGANTANA

I jo també. Però... i si...

FLORES

Què vas a dir? què penses?

SARGANTANA

Res, Flores; que segons lo que passés, jo'm moriría de pena; sols de pensar-ho fins ploraría, i això que no'n vinc de mena.

FLORES

Mal home, quines coses de dir-me! et mereixeríes que no't volgués. Tu pots dubtar de la meva honradesa?

SARGANTANA

Jo, no... però els nostres ja sabs lo que diuen.

FLORES

Deixa-ls estar i estigues ben serè, que la Flores es ben honrada; ja veuras com l'Esperança ho dirà, i cridant ben alt; que les cares envejoses riguin de rabia.

SARGANTANA

No dubto, no, amor meu. I si ella s'equivocava?

FLORES

No s'ha vist mai semblant cosa. Ves-te'n, que ja sento la Soledad com me crida.

SARGANTANA

Deixa-m fer-te un bes, abans no m'amaguin. Sents les guitarres? Ja se senten, ja's preparen pera la gran festa. Besa-m! Fes-me l'últim bes de soltería. (*S'abracen.*) Al lligar-me amb tu, sento l'afany d'una nova llibertat!...

(*Les guitarres, allunyades, toquen.*)

FLORES

Amor meu...

(*Queden abraçats; ensems se sent la cançó dels que toquen les guitarres.*)

ESCENA XVI

SARGANTANA, EL MEC, PUNTERET, DOS AMICS

MEC

Quina quietut hi ha; ningú diría que ha d'haver-hi un casament.

PUNTERET

Mira-te'ls allí.

UN AMIC

Oh! I amb ella!

MEC

Mau! Que l'hem de tancar. Ei..., xavó!

SARGANTANA (*a ella*)

Adeu! (*A ells.*) Què hi ha?

MEC

Venim a veure el casament. Me penso que tot haurà passat, eh?

SARGANTANA

Per la meva part, tot.

MEC

Au, tu, dona-li la mà.

PUNTERET

Com aquesta.

SARGANTANA

Toca-la!

PUNTERET

Que estas neguitós?

MEC

No n'hi ha pera menos; són coses que imposen.

ESCENA XVII

DITS i la JAIA

JAIA

Què fas, xavó? Que no't recordes de les nostres costums? Vina a casa, que aviat vindrà l'Esperança.

MEC

Apa, apa, ben animat. Ai, fillet meu, qui pogués ser al teu lloc!

PUNTERET

Ai, paiet, que t'enduras la gitana més barbi de tot el pla.

SARGANTANA

Ja vinc, Jaia, ja.

UN AMIC

Bien pels gitanos castiços!

(*Sargantana fa mutis.*)

ESCENA XVIII

MUSSOLA, GARÇA i MITJA-PELA amb l'ESPERANÇA, MEC i PUNTERET

MITJA-PELA

Ai, filleta! Tantes coses en un plegat, no sé..., què voleu que us digui.

GARÇA

Això, més que d'un casament, me fa l'efecte d'una truca.

MUSSOLA

Ja l'ha sabuda enllestir; lo que es el Bollu, no bada.

MITJA-PELA

Veiam, veiam lo que passarà. Ja cal, Esperança, que fileu prim.

ESPERANÇA

Ai, mareta! que coses així, no es per lo que'm donen, per lo que 'm fan sufrir. Veiam si farà com la del Patracs, que varen estar tres dies.

MUSSOLA

Quina angunia i quin gasto de beguda!

MEC

Ja la tenim aquí!

PUNTERET

Ai, l'horror de les nuvies!

ESPERANÇA

Calla, tu.

PUNTERET

Com que sí, que si no fos per vos, no'n fugiríen tantes.

ESPERANÇA

Si fugen no es pas per mi.

MEC

Enllestiu, que tinc la gola seca i no veig cap senyal de beguda.

(*Punteret pega amb el bastó dos cops a la porta de la casa del Bollu.*)

PUNTERET

Ei! gent, que venen per la nuvia... Au, que estem amb ansia i el neguit de beure no'ns deixa cridar.

MEC

Au, que perdrem l'esma.

MUSSOLA

Ja van venint tots... Cridem a la Jaia.

ESCENA XIX

Dits i el Bollu

BOLLU

Ola, companys! Ja que tenim l'Esperança aquí, som-hi! (*Treient una ampolla de vi.*)

PUNTERET (*bevent*)

Visca la nuvia!

BOLLU

Viurà, si pot ser-ne.

GARÇA

En serà; es massa guapa pera no haver-se guardat.

BOLLU

El bon Deu ho sab.

ESCENA XX

Dits, Buturutus i Murillo, veïns i veïnes, i Bufa, amb guitarres

BUFA (*entre tots, amb gatzara*)

Aont es el nuvi?
Que estigui ben guardat,
que si'ns prenía la nuvia,
Deu nos en guard.

CRITS

El noi, que surti!

BUFA

No; de cap manera! Aont el teniu?

MEC

A casa la Jaia.

MURILLO

Ha d'estar tancat!

BUFA

No cal, tampoc sortirà.
(*Tots s'asseuen; toquen les guitarres; uns ballen i altres canten.*)

ESCENA XXI

DITS i SOLEDAD

(*La multitut calma el seu esvalot i escolta amb expectació.*)

SOLEDAD (*des del llindar de casa seva*)

Esperança, ja pots entrar; allí t'espera la poncella per esclatar en la més hermosa flor.

CRITS

I ben hermosa que esclatarà!

BOLLU (*a Esperança*)

Oh, bona dòna, la que més sabeu de tots nosaltres, penseu que ma filla's juga l' honradesa del seu pare, perquè us l' entrega per tal. Penseu que tota la nostra dignitat està en les vostres mans!

MURILLO (*als que té aprop seu*)

Ja ho veurem!

VEÏNS

Qui sab!

ALTRES VEÏNS

I sí, que's podrà casar!

ESPERANÇA

Per la bona mort de tots els gitanos, que si tant com peseu vos d'or m'oferissin per fer traició fora per mi despreciat.

(*Fa mutis. Crits de gatzara.*)

VEÏNS

Cantem i ballem!

BOLLU

Que tothom begui tant com vulgui!

(*Animació trista.*)

BUFA

Com te trobes, Bollu?

BOLLU

Ja t' ho pots pensar, tremolo al pensar que podríem tenir una afronta tant gran!

SOLEDAD
(*sortint de sa casa, se'n va a trobar el Bollu*)

Digueu que cuitin; aquell xavó no més fa que auribinyâ... que si això dura massa, jo crec que se'ns perdrà...

BOLLU

Ai, bona dòna, que més pateixo jo, que soc son pare!

MURILLO (*al Mec, insinuosament*)

Mira-te'ls; no les tenen totes; ves si tindría por, jo, de ma filla. Ja veuras com no treuran el mocador.

MEC

Això sí que fora una cosa gran; n' hi hauría pera tallar-los el coll en rodó.

PUNTERET (*a la Jaia*)

Entreu-hi, vos que ja sou purona.

VEÏNS

Sí, entreu-hi, aneu a mirar com està.

JAIA

El cor me bat tant per ella com per ell.

MUSSOLA

Es una cosa que tots la passem.

(*La Jaia fa mutis cap a casa la noia, i des del llindar diu:*)

JAIA

No'm deixeu aquell xavó!

(*Mutis. Gran enraonament, i toquen altre cop les guitarres. El Punteret balla amb una de les moces.*)

MURILLO (*al Buturutus*)

Què't sembla si es natural el neguit que tenen? Aquesta xiví sempre m'ha fet por; han enraonat massa.

(*La Jaia torna a sortir; calmen els cants pera escoltar-la; uns i altres li fan preguntes.*)

JAIA

Plora, no més plora! Pobre Esperança, com treballa!

(*Els cants i la remor general prenen una cadencia misteriosa, d'un neguit extrany.*)

MURILLO (*triomfant*)

I tant com plorarà! No ploraría tant ma filla!

BOLLU

Què diu aquest renegat?

MURILLO

Jo no dic res. Es per lo que diu la Jaia.

BUFA (*a Murillo*)

Ja fa rato que crideu massa; sembla que'n tingueu ganes de que no puguin treure el mocador.

MURILLO

Jo tinc ganes de saber la veritat!

CRITS

Eh, eh! S'ha de cantar i ballar!... Què es això d'estar tant tristos!...

BOLLU

No, companys, que'l cor me bat d'angunia!
(*Tothom va posant-se trist; algunes dònes enraonen entre si. Descriu certa ansietat.*)

MEC (*surt de casa la Jaia*)

Aquest xavó no té sossego.
(*Les dònes s'apropen a la porta de la Flores, entren i surten, fan ademans negatius. Les guitarres van tocant sense que ningú canti, quan tot d'una surt l'Esperança amb un mocador vermell ple de cintes del mateix to i, cridant, diu:*)

ESPERANÇA

Aquí teniu el mocador!

(*Esvalot indescriptible.*)

CRITS

Que surti la més honrada de totes les gitanes!

ALTRES CRITS

Que surti el nuvi!

(*Surt la Flores, acompanyada de les veïnes més joves, i abraça el seu pare; ella plora d'alegria. Els tanys de les guitarres i els cants van creixent. Surt el Sargantana, i al veure an ella l'abraça amb emoció.*)

BOLLU (*al Murillo*)

(*Posa mà a la faixa i treu un ganivet.*)

Ara, tu, per mal-pensat, lo que m'hauríes fet a mi, ara jo t'ho faré a tu!

(*La multitut s'interposa.*)

MURILLO

Perdona-m; l'estimació de ma filla'm podía perdre!

BUFA

S'han acabat les rencunies!

MURILLO

Per mí, sí!

BOLLU

Doncs, per mi, que des d'ara no hi hagi més que alegría! Vinga el plat; qui el té? (*Ell i ella's posen al darrera. Tots fan rotllo. Tiren el plat en l'aire i's trenca.*) Així com tots aquests bocins ja no's podran unir, vosaltres no us podreu deixar!

(*Gran ball; crits d'alegría.*)

TELÓ